

УДК 343.97

DOI 10.33244/2521-1196.16.2021.95-103

В. В. Топчій,
д-р юрид. наук,
Університет ДФС України
e-mail: tv1959@ukr.net
ORCID ID 0000-0003-4426-5740

ДЕТЕРМІНАНТИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У цій статті визначено кримінологічне значення причин та умов, що детермінують будь-які кримінальні правопорушення. Вказується, що наявність причин та умов вчинення такого кримінального правопорушення неминуче призводить до його вчинення, а у випадку їх подальшого неусунення обов'язково вчиниться ще одне правопорушення. Виведення ж умов і причин, що детермінують аналізований нами вид кримінальних правопорушень безпосередньо із загальних факторів злочинності через низку об'єктивних підстав, є децю ускладненим. І тому, досліджуючи фактори злочинних порушень права інтелектуальної власності та ухилення від сплати податків у цій сфері, необхідно враховувати певні теоретичні аспекти. Вони полягають у тому, що здебільшого неможливо чітко розмежувати явища, які зумовлюють аналізовані кримінальні правопорушення, і явища, що сприяють їх появі або поширенню.

Вказується, що розрізняти умови та причини злочинного використання об'єктів інтелектуальної власності та окремих його видів, які можуть значно відрізнятися один від одного за змістом предмета (наприклад, поодинокі розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних у мережі «Інтернет», їх промислове розповсюдження на носіях інформації або продаж комп'ютерних дисків із записаними на них комп'ютерними програмами і базами даних тощо) та порядок оподаткування таких операцій.

Досліджено, що важливу роль відіграють соціальні умови та причини, що детермінують кримінальні правопорушення ухилення від сплати податків у сфері інтелектуальної власності. Йдеться насамперед про зміну соціальної структури суспільства, яка призводить до того, що уряді сфер, особливо пов'язаних з використанням комп'ютерних програм, баз даних та аудіовізуальної продукції, діють стимули до споживання продукції, виготовленої з порушенням права інтелектуальної власності, а зацікавленість в її виготовленні та розповсюдженні зумовлюється отриманням високих прибутків, що стає можливим унаслідок недотримання права інтелектуальної власності та несвоечасного застосування заходів цивільної, адміністративної та кримінальної відповідальності. Нестабільність курсу соціальних реформ, масове зuboжіння населення і неконтрольоване зростання цін на всю продукцію викликають бажання витратити менші кошти на власні потреби, неспроможність не лише окремих громадян, але й підприємців витратити кошти на ліцензійне програмне забезпечення, легальну кіно- та аудіопродукцію тощо.

Зазначено, що, незважаючи на значну кількість науково виправданих класифікацій факторів злочинності та її окремих видів, сучасна дослідна практика досить переконливо свідчить на користь об'єднання груп однорідних за природою причин і умов злочинності у детермінантні комплекси на основі критерію відособленої сфери суспільного життя, до якого належать такі групи факторів: економічні, політичні, правові, організаційні, психологічні та технічні тощо. Водночас актуальність визначення умов і причин, що детермінують кримінальні правопорушення ухилення від сплати податків у сфері інтелектуальної власності, не викликає сумнівів, оскільки виконання цього завдання сприятиме розробці ефективних заходів протидії злочинності у цій сфері. Про актуальність такої проблеми свідчить і висока активність у спробах виявлення всіх причин і умов ухилення від сплати податків у сфері інтелектуальної власності як з боку органів державної влади, так і серед науковців.

Ключові слова: *причини та умови злочинності, кримінальні правопорушення, запобігання, інтелектуальна власність, ухилення від сплати податків, детермінанти.*

Мета статті полягає у визначенні окремих проблемних аспектів визначення комплексу кримінологічних детермінантів ухилення від сплати податків у сфері інтелектуальної власності як неодмінної умови цілеспрямованого впливу на них, які можуть стати ефективними лише у випадку, якщо базуватимуться на адекватному та об'єктивному уявленні про специфіку детермінантів цих кримінальних правопорушень.

Постановка проблеми. Дослідження проблем запобігання злочинному використанню об'єктів інтелектуальної власності неможливе без належного вивчення етіології цього виду злочинності. Більше того, визначення комплексу кримінологічних детермінантів ухилення від сплати податків у сфері інтелектуальної власності як неодмінна умова цілеспрямованого впливу на них, який може стати ефективним лише у випадку, якщо базуватиметься на адекватному та об'єктивному уявленні про специфіку детермінантів цих кримінальних правопорушень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питання визначення детермінантів кримінальних правопорушень ухилення від сплати податків у сфері інтелектуальної власності зверталися у своїх працях В. Василенчук, В. Гринчак, О. Підпригора, Ю. Опалинський, О. Таран, Ю. Трунцевський, Ю. Федоришена, В. Єрмоленко, В. Харченко, М. Давиденко та ін. Але аналіз результатів, отриманих зазначеними дослідниками, переконливо свідчить про те, що у переважній більшості випадків об'єктом цих досліджень стають лише ті фактори, які обумовлюють злочинну активність щодо окремої частини суб'єктів права інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. Виведення умов і причин, що детермінують аналізований нами вид кримінальних правопорушень безпосередньо із загальних факторів злочинності через низку об'єктивних підстав, є дещо ускладненим. І тому, досліджуючи фактори злочинних порушень права інтелектуальної власності та ухилення від сплати податків у цій сфері, необхідно враховувати певні теоретичні аспекти. Вони полягають у тому, що здебільшого неможливо чітко розмежувати явища, які зумовлюють аналізовані кримінальні правопорушення, і явища, що сприяють їх появі або поширенню. Варто зазначити, що кримінологічна значущість причин та умов, що детермінують будь-які кримінальні правопорушення, зазначалася багатьма іншими дослідниками. До того ж наявність причин та умов вчинення такого кримінального правопорушення неминуче

призводить до його вчинення, а у випадку їх подальшого неусунення обов'язково вчиниться ще одне правопорушення.

Також потрібно розрізняти умови та причини злочинного використання об'єктів інтелектуальної власності та окремих його видів, які можуть значно відрізнятися один від одного за змістом предмета (наприклад, поодинокі розповсюдження комп'ютерних програм і баз даних у мережі «Інтернет», їх промислове розповсюдження на носіях інформації або продаж комп'ютерних дисків із записаними на них комп'ютерними програмами і базами даних тощо) та порядком оподаткування таких операцій.

Незважаючи на значну кількість науково виправданих класифікацій факторів злочинності та її окремих видів, сучасна дослідна практика досить переконливо свідчить на користь об'єднання груп однорідних за природою причин і умов злочинності у детермінантні комплекси на основі критерію відособленої сфери суспільного життя, до якого належать такі групи факторів: економічні, політичні, правові, організаційні, психологічні та технічні тощо. Водночас актуальність визначення умов і причин, що детермінують кримінальні правопорушення ухилення від сплати податків у сфері інтелектуальної власності, не викликає сумнівів, оскільки виконання цього завдання сприятиме розробці ефективних заходів протидії злочинності у цій сфері. Про актуальність такої проблеми свідчить і висока активність у спробах виявлення всіх причин і умов ухилення від сплати податків у сфері інтелектуальної власності як з боку органів державної влади, так і серед науковців [1].

При цьому увага зосереджується переважно на порушенні прав на результати гуманістичної діяльності (авторського і суміжних прав) (Ю. Федоришена, В. Єрмоленко, В. Василенчук, Ю. Трунцевський, О. Таран) і останнім часом на факторах, що сприяють незаконному виготовленню та розповсюдженню комп'ютерних програм (І. Хилько, Л. Безуглий, М. Керченський, В. Голубев, Я. Ващук). Щодо умов і причин, що детермінують кримінальні правопорушення ухилення від сплати податків у сфері інтелектуальної власності на результати науково-технічної творчості та індивідуалізації товарів (послуг) та їх виробників, то вони традиційно ототожнюються з детермінантами злочинів у сфері господарської діяльності, що є не досить виправдано. Крім того, ця обставина значно ускладнює організацію протидії цій злочинності. Тому вважаємо, що є необхідність для виокремлення комплексу детермінантів кримінальних правопорушень ухилення від сплати податків у сфері інтелектуальної власності. Аналіз загальних об'єктивних умов і причин поширення таких правопорушень, наявність яких сприяє існуванню загальних факторів злочинності у державі, що створюють сприятливі умови для вчинення ухилення від сплати податків у сфері інтелектуальної власності.

У кримінологічній літературі існують численні класифікації детермінантів злочинності залежно від обраних для неї критеріїв. Можна погодитися з думкою більшості сучасних вітчизняних учених про обумовленість вчинення кримінальних правопорушень ухилення від сплати податків у сфері інтелектуальної власності наявністю двох груп факторів: об'єктивних (детермінованих суспільною обстановкою, сформованою під впливом економічних, соціальних факторів і факторів науково-технічного прогресу, які ґрунтуються на історичному досвіді та, як правило, не залежать від рівня свідомості суб'єктів суспільного процесу) та суб'єктивних (в основі яких свідомо поведінка людей, зумовлена їх волею, прагненнями та суспільною метою) [2].

Отже, об'єктивні детермінанти є першою групою причин, що створюють умови для вчинення злочинів проти інтелектуальної власності. До цієї групи умов і причин,

що детермінують злочини цієї групи, на нашу думку, потрібно зарахувати економічні, політичні, соціальні, правові та організаційні детермінанти.

Характеризуючи економічні причини та умови, що детермінують злочини проти інтелектуальної власності, потрібно зазначити, що для сьогодення характерні повільність і суперечливість економічних реформ, відсутність їх єдиної узгодженої концепції на шляху до побудови ринкової економіки. Як наслідок, сучасний рівень розвитку вітчизняного культурного простору характеризується зокрема й активним обігом об'єктів права інтелектуальної власності, які виступають не лише як товар, але й джерела отримання незаконних прибутків [3, с. 228].

Потрібно звернути увагу на надвисоку прибутковість таких злочинів. Навіть високі непродуктивні витрати (насамперед на неправомірну вигоду для посадових осіб правоохоронних і контрольних органів) виявляються за такою рентабельністю малозначною економічною перешкодою для поширення незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності. Так, із кожного проданого піратського музичного компакт-диска можна отримати 2,5 дол. США прибутку, що загалом в Україні становить приблизно 20 млн дол. США на рік. Незаконні доходи від реалізації піратських DVD-дисків ще більші [4, с. 46]. Щодо нарахувань коштів, які не надійшли до бюджету, то такої статистики ніхто, на жаль, не вираховував.

Унаслідок цього сформувалася ціла галузь злочинного бізнесу, яка приносить значні прибутки і не потребує великих капіталовкладень чи розробки складних механізмів учинення кримінальних правопорушень. Мають місце і швидкі темпи науково-технічного прогресу, здобутки якого значною мірою полегшують вчинення кримінальних правопорушень інтелектуальної власності. Існують і сприятливі для вироблення контрафактного програмного забезпечення технологічні умови (контрафактні компакт-диски з програмним забезпеченням можуть бути вироблені на заводах, що мають ліцензію на виробництво музичних і відеодисків; переобладнання виробничих потужностей на випуск програмного забезпечення забирає незначний час і є нескладною операцією; цінова доступність спеціальної техніки дозволяє організувати дрібнотоварне виробництво на обмеженій території). Відчувається і вплив швидкого розвитку нових технологій (насамперед інформаційних). Наприклад, як зазначалося у Рекомендаціях парламентських слухань «Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування», в умовах сучасної технологічної революції з'явилися принципово нові можливості відтворення об'єктів, захищених правом інтелектуальної власності. Не виконують своєї запобіжної ролі голографічні та інші марки, що наклеюються на диски, оскільки злочинці навчилися їх досить майстерно підробляти. Це призводить до істотної диференціації структури системи захисту права інтелектуальної власності та ускладнення механізмів саме такого захисту [5, с. 98]. Немає ряду важливих статистичних показників, складених за міжнародною методологією передусім щодо оцінки обсягу використання інтелектуальних здобутків у виробництві, рівня надходжень і виплат ліцензійних платежів, частки вітчизняного високотехнологічного експорту та нарахування податкових зобов'язань.

Політичні детермінанти злочинів проти інтелектуальної власності органічно пов'язані із політичними факторами тіньової економіки у цілому та незаконного підприємництва зокрема. Так, останнім часом науковці традиційно виділяють такі криміногенні політичні фактори зазначених явищ: а) нестабільність курсу політичних реформ; б) критично

високий рівень корумпованості правоохоронної системи, системи податкового та іншого видів контролю над підприємницькою діяльністю (зокрема пов'язаної з використанням об'єктів інтелектуальної власності); в) незаконне лобіювання вузьких корпоративних інтересів окремих найбільших економічних суб'єктів і фінансово-промислових груп на шкоду інтересам індивідуальних підприємців, дрібних і середніх підприємств; г) необґрунтована орієнтація на закордонні моделі економічного устрою, які існують в умовах, що суттєво відрізняються від вітчизняних; д) зловживання принципом «дозволено все, що не заборонено законом»; є) «самоусунення» держави від регулювання багатьох сфер економіки (зокрема підприємництва) [6, с. 24–29].

Крім зазначених, потрібно виокремити причини, пов'язані зі специфікою контрафактної інтелектуальної продукції. Це: а) державна зневага до ефективного розвитку національного наукового потенціалу; б) відплив талановитих наукових кадрів за кордон шляхом отримання зарубіжних грантів, запрошення на навчання, обмін досвідом тощо. Україна щорічно втрачає унаслідок відпливу фахівців у галузі комп'ютерних технологій за кордон [7]. Згідно зі статистичними даними українські вищі навчальні заклади щорічно готують близько 1400 спеціалістів [8, с. 17]. Така ситуація призводить до подальшого відставання України в науковому, науково-технічному та економічному розвитку; в) надзвичайно ліберальна адміністративно-правова та кримінальна політика у сфері боротьби з порушенням права інтелектуальної власності. У США навмисна торгівля комп'ютерною програмою із використанням підробленого фірмового найменування, підробленої документації або упаковки може каратися штрафом на суму до 250 тис. дол. США та/або позбавленням волі до п'яти років для особи, яка засуджена вперше (частина 18, параграф 2314 Зводу законів США) [9, с. 84]; г) низький рівень державної підтримки вітчизняної продукції результатів інтелектуальної діяльності, які нині не є прибутковим видом діяльності, внаслідок чого переміщуються у тіньову економіку. Так, якщо у США частка інвестицій у нематеріальні активи досягає 10–11 % ВВП, то в Україні вона становить менше 1 % [10, с. 442]; д) необґрунтована орієнтація на закордонні моделі електронних пристроїв і відсутність ефективного розвитку національної ІТ-індустрії, зокрема, державного замовлення на фінансування національного програмного забезпечення, операційної системи та пакета найпопулярніших офісних програм.

Важливу роль відіграють соціальні умови та причини, що детермінують кримінальні правопорушення ухилення від сплати податків у сфері інтелектуальної власності. Йдеться насамперед про зміну соціальної структури суспільства, яка призводить до того, що у ряді сфер, особливо пов'язаних з використанням комп'ютерних програм, баз даних та аудіовізуальної продукції, діють стимули до споживання продукції, виготовленої з порушенням права інтелектуальної власності, а зацікавленість у її виготовленні та розповсюдженні зумовлюється отриманням високих прибутків, що стає можливим унаслідок недотримання права інтелектуальної власності та несвоечасного застосування заходів цивільної, адміністративної та кримінальної відповідальності. Нестабільність курсу соціальних реформ, масове зубожіння населення і неконтрольоване зростання цін на всю продукцію викликають бажання витратити менше коштів на власні потреби, неспроможність не лише окремих громадян, але й підприємців витратити кошти на ліцензійне програмне забезпечення, кіно та аудіопродукції легального походження тощо.

Наприклад, високу вартість програмного продукту Я. П. Ващук пояснює тим, що вона визначається витратами на створення програмного коду. Відомо, що у розробці й

виробництві ОС Windows 2000 брали участь понад 5 тисяч осіб, а корпорація Microsoft витратила на її випуск понад три мільярди доларів США [11]. Характерною рисою сучасної вітчизняної соціальної моделі є різка диференціація населення за рівнем доходів, низька частка зайнятого населення та бідність основної його частини. За даними ООН, розрив між доходами 10 % найбагатших і 10 % найбідніших громадян України становить 30:1 (за деякими оцінками навіть 40:1) [12, с. 369]), тоді як оптимальним у благополучних країнах вважається показник 6:1, а гранично допустимим 10:1 [13, с. 22–24]. Зростаюча поляризація суспільства за рівнем доходів і життєвих можливостей породжує соціальну напругу, стимулює нелегальні, зокрема протиправні, форми задоволення матеріальних потреб та інтересів значної частини населення.

Важливе місце серед інших об'єктивних загальних детермінантів злочинів проти інтелектуальної власності займають правові детермінанти. Про їх значення свідчить той факт, що з усіх засобів (правових [чинні нормативні акти, які регламентують правила користування об'єктами інтелектуальної власності й установлюють відповідальність за їх порушення]; морально-етичних (норми поведінки щодо використання об'єктів інтелектуальної власності та непорушення інтересів його правовласників); адміністративних (засоби організаційного характеру, які регламентують використання об'єктів інтелектуальної власності та їх безпеку, діяльність персоналу, що обслуговує порядок взаємодії користувачів з конфіденційною інформацією); технічних (апаратні пристрої та технічні програми, які виконують функції захисту інтелектуальної власності); фізичних (різні механічні, електронно-механічні пристрої та спорудження, спеціально призначені для створення фізичних перешкод проникнення до програмного забезпечення, що потребує захисту)) найбільша питома вага припадає саме на правові, які становлять 60 % [7].

Характеризуючи правові детермінанти цієї групи кримінальних правопорушень, потрібно насамперед зазначити про недосконалість національного законодавства та невідповідність його сучасним реаліям. Зокрема, як зазначалося у «Концепції розвитку національної системи правової охорони інтелектуальної власності», ефективність захисту права інтелектуальної власності залежить від досконалості нормативно-правової бази, сформованої інфраструктури національної системи правової охорони інтелектуальної власності.

Ще однією групою умов і причин, що детермінують кримінальні правопорушення ухилення від сплати податків у сфері інтелектуальної власності, є організаційні. Не випадково переважна більшість сучасних дослідників проблем незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності звертає увагу на організаційно-структурну та функціональну невідповідність системи заходів боротьби з такими злочинними проявами, специфіку аналізованого явища і мету такої боротьби. Аналіз досліджень дозволяє стверджувати, що до основних організаційних детермінантів незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності належить малоефективний механізм моніторингу (збору інформації, аналізу, оцінки, прогнозу) стану незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності, його факторів і ефективності заходів боротьби з такими злочинними проявами та недоліки у системі органів законодавчої, виконавчої та судової влади, підрозділів (посадових осіб), високий рівень латентності.

Проблема умов і причин учинення ухилення від сплати податків у сфері інтелектуальної власності є однією з найважливіших, оскільки пояснює джерела їх походження,

відрізняється неоднозначним методологічним підходом до її вирішення, що виявляється навіть у відсутності застосування єдиної термінології, а розв'язання цієї проблеми має неабияке практичне значення, оскільки цілком зрозуміло, що необхідно боротися не лише з наслідками негативного явища, але й з причинами та умовами, що його спричинили [7].

Висновок. Отже, визначення криміногенних детермінантів кримінальних правопорушень ухилення від сплати податків у сфері інтелектуальної власності є неодмінною умовою цілеспрямованого впливу на них, який стане ефективним лише у випадку його базування на адекватному уявленні про специфіку причин та умов, що детермінують їх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Рекомендації парламентських слухань «Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування»: Постанова Верховної Ради України від 27.06.2007 № 1243-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 45. Ст. 524.
2. Гринчак В. І. Законодавство України – гарант інтелектуальної власності. *Бюлетень з обміну досвідом роботи*. 2005. № 161. С. 38–46.
3. Харченко В. Б., Давиденко М. Л. Про причини злочинів у сфері інтелектуальної власності. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Право*. 2011. Вип. 10. С. 227–231.
4. Лебідь С. А. Аналіз криміногенної ситуації на ринку об'єктів інтелектуальної власності. *Інтелектуальна власність*. 2004. № 4. С. 45–46.
5. Василюк В. І. Попередження правопорушень у сфері авторського та суміжного права. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2004. № 2. С. 95–101.
6. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрями подолання: аналіт. доп. / Тищук Т. А., Харзішвілі Ю. М., Іванов О. В.; за заг. ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2011. 96 с.
7. Проблеми правоохоронної діяльності ISSN 2310-4708. *Вісник АМСУ. Право*. № 1 (14).
8. Дмитришин В. Легалізація та ефективне використання програмного забезпечення в Україні. *Інтелектуальна власність*. 2002. № 10. С. 10–16.
9. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування: прак. посіб. / Д. Лонг, П. Рей, В. О. Жаров та ін. Київ: КІС, 2007. 448 с.
10. Біла книга. Інтелектуальна власність в інноваційній економіці України / Г. О. Андрощук, О. В. Дем'яненко, І. Б. Жилияєв та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2008. 448 с.
11. Ващук Я. П. Заручники піратського програмного забезпечення. Реєстрація товарного знаку в Україні. URL: <http://www.patent.km.ua/ukr/articles/i734>
12. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е. М. Лібанової. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2012. 404 с.
13. Моніторинг розвитку соціальної сфери України за 2012 рік. Київ: Центр перспективних соціальних досліджень, 2013. 142 с.

REFERENCES

1. On the Recommendations of the Parliamentary Hearings “Protection of Intellectual Property Rights in Ukraine: Problems of Legislative Support and Law Enforcement”: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine of June 27, 2007 № 1243-V. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2008. № 45. Art. 524.
2. Hrynychak V. I. Legislation of Ukraine – the guarantor of intellectual property. *Work experience exchange newsletter*: 2005. № 161. S. 38–46.
3. Kharchenko V. B., Davydenko M. L. On the causes of crimes in the field of intellectual property. *Bulletin of Kharkiv National University V. N. Karazin. Right*. 2011. Vip. 10. pp. 227–231.
4. Lebid S. A. Analysis of the criminogenic situation on the market of intellectual property objects. *Intellectual Property*. 2004. № 4. S. 45–46.
5. Vasylynychuk V. I. Prevention of offenses in the field of copyright and related law. *Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine*. 2004. № 2. S. 95–101.
6. Shadow economy in Ukraine: scales and directions of overcoming: analyst. ext. / Tishchuk T. A., Kharazishvili Y. M., Ivanov O. V.; for general ed. E. A. Stinging. Kyiv: NISS, 2011. 96 p.
7. Problems of law enforcement ISSN 2310-4708. *AMSU Bulletin. Right*. № 1 (14).
8. Dmytryshyn V. Legalization and effective use of software in Ukraine. *Intellectual Property*. 2002. № 10. S. 10–16.
9. Protection of intellectual property rights: norms of international and national law and their law enforcement: practice. way. / D. Long, P. Ray, VO Zharov and others. Kyiv: KIS, 2007. 448 p.
10. White book. Intellectual property in the innovative economy of Ukraine / G. O. Androschuk, O. V. Demyanenko, I. B. Zhilyaev and others. Kyiv: Parliamentary Publishing House, 2008. 448 p.
11. Vashchuk J. P. Hostages of pirated software. Trademark registration in Ukraine. URL: <http://www.patent.km.ua/ukr/articles/i734>
12. Inequality in Ukraine: scales and opportunities for influence / ed. E. M. Libanova. Kyiv: MV Ptukha Institute of Demography and Social Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2012. 404 p.
13. Monitoring the development of the social sphere of Ukraine in 2012. Kyiv: Center for Advanced Social Research, 2013. 142 p.

V. V. Topchiiy. Determinants of tax evasion in the field of intellectual property

This article defines the criminological significance of the reasons and conditions that determine any criminal offenses. It is indicated that the presence of the reasons and conditions for the commission of such a criminal offense inevitably leads to its commission, and if they are not eliminated further, one more offense will be committed. The derivation of the conditions and reasons that determine the type of criminal offenses under consideration directly from the general factors of crime due to a number of objective grounds is somewhat complicated. To do this, examining the factors of criminal violations of intellectual property rights and tax evasion in this area, it is necessary to take into account certain theoretical aspects. They consist in the fact that for the most part it is impossible to clearly distinguish between the phenomena

that determine the considered criminal offenses, and the phenomena that contribute to their appearance or spread.

It is indicated that to distinguish between the conditions and reasons for the criminal use of intellectual property and its individual types, which may differ significantly from each other in the content of the subject (for example, the rare distribution of computer programs and databases on the Internet, their industrial distribution to information carriers or the sale of computer disks with computer programs and databases recorded on them, etc.) and the procedure for taxation of such operations.

It was investigated that an important role is played by social conditions and reasons that determine criminal offenses of tax evasion in the field of intellectual property. This is, first of all, a change in the social structure of society, which leads to the fact that in a number of areas, especially those related to the use of computer programs, databases and audiovisual products, there are incentives to consume products manufactured in violation of intellectual property rights, and interest in its production and distribution is determined by the receipt of high income, which becomes possible due to non-observance of intellectual property rights and untimely application of measures of civil, administrative and criminal liability. The instability of the course of social reforms, the massive impoverishment of the population and the uncontrolled rise in prices for all products cause a desire to spend less money on their own needs, the inability not only of individual citizens, but also of entrepreneurs to spend funds on licensed software, legal film and audio production, etc.

It is noted that, despite a significant number of scientifically justified classifications of crime factors and its individual types, modern experimental practice convincingly testifies in favor of combining groups of similar causes and conditions of crime into determinant complexes based on the criterion of a separate social sphere. life, which includes the following groups of factors: economic, political, legal, organizational, psychological and technical. At the same time, the relevance of determining the conditions and reasons that determine criminal offenses of tax evasion in the field of intellectual property is beyond doubt, since the implementation of this task will contribute to the development of effective measures to combat crime in this area. The urgency of this problem is also evidenced by the high activity in attempts to identify all the reasons and conditions for tax evasion in the field of intellectual property both on the part of state authorities and among scientists.

Keywords: *causes and conditions of crime, criminal offenses prevention, intellectual property, tax evasion, determinants.*

Стаття надійшла до редколегії 20 вересня 2021 року